הִלְכוֹת קְרִיאַת שְׁמַע סִימָן נח נט

*בְּלֹא בְּרָכוֹת, יַחֲזֹר לִקְרוֹתָהּ בְּזִמְנָהּ עִם הַבְּרָכוֹת. [ד]וְעַיֵּן לְקַמָּן סִימָן ס׳ (ס״ג) (בית יוסף סימן מ״ו (ד״ה ומ״ש מלשון)): ה׳ אִם נָאֲנַס וְלֹא קָרָא קְרִיאַת שְׁמַע עַרְבִית עַד שֶׁעָלָה עַמּוּד הַשַּׁחַר, כֵּיוָן שֶׁעֲדַיִן לֹא הֵגִיז (כ) הַחַמָּה קוֹרֵא קְרִיאַת שְׁמַע וְיוֹצֵא בָּהּ יְדֵי חוֹבַת קְרִיאַת שְׁמַע עַרְבִית. [ב]וְאִם הָיָה אָנוּס בְּאוֹתָהּ שָׁעָה לָצֵאת לַדֶּרֶךְ מְקוֹם גְּדוּדֵי חַיָּה וְלִסְטִים, (כא) לֹא יִקְרָא אָז קְרִיאַת שְׁמַע פַּעַם (כב) שֵׁנִית לָצֵאת בָּהּ יְדֵי חוֹבַת קְרִיאַת שְׁמַע שֶׁל יוֹם, שֶׁמַּאֲחַר שֶׁעָשָׂה לְאוֹתָהּ שָׁעָה לַיְלָה אִי אֶפְשָׁר לַחֲזֹר (כג) וְלַעֲשׂוֹתָהּ יוֹם: [ו]לְאַף עַל פִּי שֶׁזְּמַנָּהּ נִמְשָׁךְ עַד סוֹף הַשָּׁעָה הַשְּׁלִישִׁית, אִם עָבְרָה שָׁעָה שְׁלִישִׁית וְלֹא (ז) (כד) קָרָאָהּ, [ח]קוֹרֵא אוֹתָהּ בִּבְרָכוֹתֶיהָ כָּל (כה) שָׁעָה רְבִיעִית שֶׁהוּא שְׁלִישִׁי הַיּוֹם, וְאֵין לוֹ שָׂכָר כְּקוֹרֵא בְּזִמְנָהּ. [י]וְאִם (כו) עָבְרָה שָׁעָה רְבִיעִית וְלֹא (ח) קָרָאָהּ, (כז) *קוֹרְאָהּ בְּלֹא בְּרָכוֹתֶיהָ כָּל הַיּוֹם: [ז]אִם לֹא קָרָאָהּ בַּיּוֹם [ט]יֵשׁ אוֹמְרִים (כח) שֶׁיֵּשׁ לָהּ תַּשְׁלוּמִין (ט) [ט] בַּעֲרָבִית. וְכֵן אִם לֹא קָרָא קְרִיאַת שְׁמַע בְּעַרְבִית יֵשׁ לָהּ תַּשְׁלוּמִין בַּיּוֹם, (כט) [י]וְיֵשׁ חוֹלְקִים:

ד שם בגמרא ח׳ (ע״ב) לפרוש הרי״ף והרמב״ם שם (רי״ף ב. רמב״ם ה״י). כ הרא״ש שם (פ״א סי׳ ט). ל [ז] בְּרָכוֹת (ח׳) [ט] (ע״ב). מ שם י׳ (ע״ב). נ רא״ש שם (סי׳ י) לדעת רב האי גאון. ס כל בו (סי׳ ו) בשם רבנו חיים. ע שם.

א בְּרָכוֹת (י״ב) [י״א] (ע״ב). ב תַּלְמִידֵי רַבֵּנוּ יוֹנָה שם (ה׳ ד״ה גמ׳).

נט דִּין בְּרָכָה רִאשׁוֹנָה בְּיוֹצֵר. וּבוֹ ה׳ סְעִיפִים:

א [א]בָּרוּךְ אַתָּה ה׳ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם יוֹצֵר (פ) [א] (א) אוֹר וּבוֹרֵא חֹשֶׁךְ, [ב]תִּקְּנוּ לְהַזְכִּיר מִדַּת לַיְלָה בַּיּוֹם, לְהוֹצִיא

שַׁעֲרֵי תְּשׁוּבָה

שָׁעוֹת דְּהַיְנוּ קֹדֶם שֶׁעָבַר רֹבַע הַיּוֹם, יוֹצִיאֵין יְדֵי חוֹבַת קְרִיאַת שְׁמַע, עַיֵּן שָׁם. וְעַיֵּן בְּשוּ״ת נוֹדַע בִּיהוּדָה (מהדו״ק או״ח) סימן ג׳ שֶׁאֵין לְאַחֵר הַקְּרִיאָה בְּבֵית הַכְּנֶסֶת בִּשְׁבִיל הַזְּקֵנִים הַמִּתְאַחֲרִים לָבוֹא וְיִצְטָרְכוּ לְהִתְפַּלֵּל בְּיָחִיד, כֵּיוָן שֶׁעַל יְדֵי זֶה יַעֲבֹר זְמַן קְרִיאַת שְׁמַע וְאֵין אוֹמְרִים לְאָדָם חָטָא כו׳, עַיֵּן שָׁם: ז [ט] בְּעַרְבִית. עַיֵּן בְּאֵר הֵיטֵב מַה שֶּׁכָּתַב לְהַקְשׁוֹת עַל הַמִּשְׁנָה לְמָלֵךְ, עַיֵּן שָׁם שֶׁהֵם מִדִּבְרֵי הָרַב הַמַּגִּיהַּ שָׁם. וְאֵין בְּנָתְנוּ לְהַקְשׁוֹת עַל הַיֵּשׁ אוֹמְרִים דְּיֵשׁ לוֹ תַּשְׁלוּמִין, כֵּיוָן דְּהָתָם בְּשֶׁל קְרִיאַת שְׁמַע וּתְפִלָּה בְּתַוְדָּא מַחְתָּא מַחְתִּינְהוּ, וְכֵיוָן דְּמוֹקְמִינַן בְּתְפִלָּה דְּוָקָא בְּמִזִּיד הָוֶה לֵיהּ שְׁגָגַת לֹא יוּכַל לְתַקֵּן, גַּם בְּשֶׁל קְרִיאַת שְׁמַע דְּוָקָא בְּכַהֲאי גַּוְנָא חוּא, וְקָצַר בִּלְשׁוֹנוֹ וְכָתַב כְּאָמוּר לְעֵיל דְּהַיְנוּ עַל מַה שֶּׁהִתְּפִיס שָׁם בְּמִשְׁנָה לְמָלֵךְ לְפִנֵי זֶה דִּבְרֵי הַשּׁ״ס דִּכְשֶׁכַּל בְּמִזִּיד מוֹקֵי לָהּ, עַיֵּן שָׁם:

א [א] אוֹר. עַיֵּן בְּאֵר הֵיטֵב. וְעַיֵּן בְּעֶטֶרֶת זְקֵנִים שֶׁלֹּא לוֹמַר וּמְלֹא עוֹלָם, רַק מָלֵךְ עוֹלָם כו׳. וּבְאַבְודְּרָהָם (הל׳ ברכות ש״ס) כָּתַב וּמָלֵךְ עוֹלָם, וְכֵן הוּא בְּסִפְרָא בְּיִרְמְיָה (י׳ י׳). וְכָתַב בְּשֶׁלְמֵי צִבּוּר (סי׳ של יוצר אות ח) שֶׁמִּפְּאַן מוּכָח כְּמוֹ שֶׁכָּתַב בְּלְחֶם רַב סִימָן א׳ דְּדָוְקָא בְּתְפִלָּה צָרִיךְ לְדַבֵּר בְּלָשׁוֹן בָּרוּר, אֲבָל בְּתַאֲרֵי הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ אֵין צָרִיךְ לְקַבֵּל, וְדֵי שֶׁנֹּאמַר הַתְּאָרִים כְּמוֹ שֶׁכְּתוּבִים בְּתוֹרָה, עַיֵּן שָׁם. וְהַבְּאֵר הֵיטֵב כָּתַב כְּדִבְרֵי הַלֶּחֶם רַב לְעִנְיַן מִלַּת מֶלֶךְ שֶׁכָּךְ כָּתַב הָאֲרי״ז כו׳, וְאִם כֵּן גַּם בָּזֶה אֵין לְהַקְפִּיד וְיֵשׁ לוֹמַר וּמְלֹא עוֹלָם. וְעַיֵּן שָׁם בְּלֶחֶם רַב כִּי רְצוֹן קוֹנָיִם בָּא בִּלְשׁוֹן רַבִּים לְהַתְפָּאֲרָת, כְּמוֹ ׳אֱלֹהִים קְדוֹשִׁים׳ (יהושע כד יט), שֶׁכֵּן לְשׁוֹן הַמִּקְרָא. וְנִרְאֶה לִי שֶׁאֵין צָרִיךְ לָזֶה, כִּי הָרִבּוּי הוּא עַל הַנִּזְכָּרִים, וְעַל דֶּרֶךְ שֶׁאָמַר הַכָּתוּב (בראשית מ א) ׳לַאֲדוֹנֵיהֶם לְמֶלֶךְ מִצְרַיִם׳, עַיֵּן שָׁם:

בְּאוּר הַלָּכָה

לִי רְאִיָּה לְדִבְרֵיהֶם מִדִּבְרֵי חֲרָשְׁבָּ״א (ח: ד״ה ולענין קריאה) וְהוּבָא בְּסִימָן זֶה בְּבֵית יוֹסֵף (ד״ה מי שהוא) דְּמִכֵּיוָן שֶׁעָלָה עַמּוּד הַשַּׁחַר שָׁפִיר מָצֵי קָרֵי יוֹצֵר אוֹר וּכְאַנְשֵׁי מִשְׁמָר, וַהֲרֵי אַנְשֵׁי מִשְׁמָר אָמְרוּ יוֹצֵר אוֹר זְמַן הַרְבֵּה אַחַר שְׁחִיטַת הַתָּמִיד כִּדְאִיתָא בְּרֵישׁ״ בְּרָכוֹת י״א עַמּוּד ב׳ דְּבוּר הַמַּתְחִיל בָּרוּכוּ, וּשְׁחִיטַת הַתָּמִיד הָיָה אַחַר שֶׁהֵאִיר פְּנֵי הַמִּזְרָח כִּדְאִיתָא בְּיוֹמָא רֵישׁ פֶּרֶק ג׳, וּמַה רְאָיָה הִיא דְּאוֹר נִקְרָא אֲפִלּוּ קֹדֶם שֶׁהֵאִיר פְּנֵי הַמִּזְרָח, אֶלָּא וַדַּאי דְּעַמּוּד הַשַּׁחַר נִקְרָא מִשֶּׁהֵאִיר פְּנֵי הַמִּזְרָח. וְלִפְי זֶה יָצָא לָנוּ גַּם כֵּן קוֹלָא לְעִנְיַן בְּדִיעֲבַד לִקְרִיאַת שְׁמַע שֶׁל עַרְבִית אִם לֹא הָיָה אָנוּס. וְאַף דְּאִפְשָׁתִי לִי לְהַקְשׁוֹת עַל הָרַשְׁבָּ״א מִמַּה שֶׁהֵאִיר מִצִּי לוֹמַר יוֹצֵר אוֹר, דִּילְמָא שָׁם שְׁאנֵי שְׁנִשְׁתַּהֶה בְּהַרְבֵּה עִנְיָנִים אַחַר הַשְּׁחִיטָה. וְאוּלַי סְבִירָא לֵיהּ דְּכֹהֲנִים זְרִיזִין לֹא נִתְאַחַר אֶצְלָם עַל יְדֵי זֶה כִּי אִם מְצַט מִן הַמְצוּי:

* בְּלֹא בְּרָכוֹת. מִשְׁמַע מִדְּבָרָיו דְּאִם קָרָאָהּ בִּבְרָכוֹת, אַף בְּהֶם יָצָא, וְלִכְאוֹרָה לְפִי מַה שֶּׁכָּתַב הַמָּגֵן אַבְרָהָם בְּסָעִיף קָטָן ה׳ עַיֵּן שָׁם לֵיתְפְּתֵּפֵּק אִם יָצָא בְּדִיעֲבַד בִּבְרָכַת יוֹצֵר אוֹר. וּמִכָּל מָקוֹם נִרְאֶה דְּאֵין צָרִיךְ לַחֲזֹר וּלְבָרֵךְ, דְּאִנּוּ צְרִיכִין רַק לַחְשֹׁשׁ לְדַעַת רַב הָאי גְּאוֹן (הוא״ד בטור סי׳ ס) דְּדִלְמָא בְּרָכַת יוֹצֵר הָוֵי אֲמִירַת לְעִנְיַן לְכַתְּחִלָּה, כְּמוֹ שֶׁכָּתַב הַפְּרִי מְגַדִּים בְּסִימָן זֶה (א״א סק״ה), עַיֵּן שָׁם:

ו * קוֹרְאָהּ בְּלֹא בְּרָכוֹתֶיהָ. עַיֵּן בְּמִשְׁנָה בְּרוּרָה (ס״ק כו). וְאַף שֶׁדַּעַת הַפְּרִי חָדָשׁ וּבְתְשׁוּבַת מִשְׁכְּנוֹת יַעֲקֹב סִימָן (ע״ז) [פ׳] מְפַקְפֵּק בָּזֶה הֵיכָא דְּמַתְחִלָּה קָרָא אֶת כָּלָּה, עַיֵּן שָׁם: (כה) שָׁעָה רְבִיעִית. דִּבְרָכוֹת (ח) אֵינָם שַׁיְכִים לִקְרִיאַת שְׁמַע, דְּאַף עַל פִּי שֶׁנִּתְקְנוּ קֹדֶם קְרִיאַת שְׁמַע, מִכָּל מָקוֹם לְאוֹ בְּרָכַת קְרִיאַת שְׁמַע הִיא, שֶׁהֲרֵי אֵינוֹ מְבָרֵךְ אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לִקְרוֹת שְׁמַע, וַהֲרֵי הֵם כְּמוֹ תְּפִלָּה, וּלְפִיכָךְ דִּינָם כְּמוֹ תְּפִלַּת הַשַּׁחַר שֶׁהוּא רַק עַד שְׁלִישׁ הַיּוֹם: (כו) עָבְרָה שָׁעָה רְבִיעִית. אֲפִלּוּ (יח) נָאֳנַס, אֲפִלּוּ הָכִי מִכָּאן וְאֵילָךְ הִפְסִיד הַבְּרָכוֹת. וְאִם בֵּרַךְ (יט) הָוֵי בְּרָכָה לְבַטָּלָה. וְעַיֵּן בְּבָאוּר הֲלָכָה (ד״ה קוראה): (כז) קוֹרְאָהּ. עַיֵּן בְּלִבּוּשׁ שֶׁכָּתַב יָכוֹל לִקְרוֹתָהּ וְכוּ׳, וְהַכַּוָּנָה הוּא שֶׁטּוֹב שֶׁיְּקַרְאֶנָּה כְּדֵי שֶׁיְּקַבֵּל עָלָיו עֹל מַלְכוּת שָׁמַיִם, אֲבָל אֵינוֹ מְחֻיָּב, שֶׁאֵינוֹ מְקַיֵּם בָּזֶה הַמִּצְוָת עֲשֵׂה דְּקִרְיאַת שְׁמַע, וּכְמוֹ שֶׁהִסְכִּימוּ כָּל הָאַחֲרוֹנִים שֶׁאֵין נִמְשָׁךְ זְמַן קְרִיאַת שְׁמַע מִן הַתּוֹרָה רַק עַד שְׁלֹשׁ שָׁעוֹת וְכַנַּ״ל. וְדַע דְּמִכָּל מָקוֹם פָּרְשַׁת צִיצִית אוֹ שְׁאָרֵי פְּסוּקִים שֶׁהֵם מִזְּכִירַת יְצִיאַת מִצְרַיִם מְחֻיָּב מִן הַתּוֹרָה כָּל הַיּוֹם, דְּהָא מִן הַתּוֹרָה לֹא נִקְבַּע זְמַן לִזְכִירָתָהּ, וּכְמוֹ שֶׁכָּתַב הַשַּׁאֲגַת אֲרִיֵה סִימָן י׳ דְּעַד הָעֶרֶב הוּא זְמַן לִזְכִירַת יְצִיאַת מִצְרַיִם, עַיֵּן שָׁם: ז (כח) שֵׁישׁ לָהּ תַּשְׁלוּמִין. אֵין הַכַּוָּנָה שֶׁיֵּצֵא בָּזֶה יְדֵי קְרִיאַת שְׁמַע, מֵאַחַר שֶׁכְּבָר עָבַר זְמַנָּהּ וְאֵינוֹ אֶלָּא כְּקוֹרֵא בַּתּוֹרָה, רַק שֶׁלְּכַתְּחִלָּה צָרִיךְ לְהַשְׁלִימָהּ כְּמוֹ תְּפִלָּה, עַל כֵּן (כ) מִיבָּעֵי לֵיהּ לְאַקְדּוּמֵי חוֹבַת שְׁתִּיָּא בְּרִישָׁא, וְתַכָּף אַחַר מַעֲרִיב יִקְרָא עוֹד שְׁמַע בְּשָׁכִיב זֶה הַפַּעַם שֶׁחִסֵּר אִם בְּשׁוֹגֵג חִסְּרָהּ, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר לְקַמָּן בְּסִימָן ק״ח (ס״א): (כט) וְיֵשׁ חוֹלְקִין. הַגְּרַ״א וְהַבְּרָכֵי יוֹסֵף (סק״ז) הִכְרִיעוּ כְּדֵעָה זוֹ:

א (א) אוֹר. צָרִיךְ לְהַפְסִיק בֵּין יוֹצֵר וּבֵין אוֹר, כִּי הֵיכִי דְּלֹא לִשְׁתְּמַע יוֹצֵרוֹר. וְעַיֵּן בְּבֵאֵר הֵיטֵב (סק״א) וּבְשַׁעֲרֵי תְּשׁוּבָה (סק״א) מַה שֶּׁכָּתַב עוֹד בָּזֶה:

בֵּאֵר הֵיטֵב

אִם רָגִיל לַעֲשׂוֹת כֵּן לֹא יָצָא אֲפִלּוּ בְּדִיעֲבַד, וְצָרִיךְ לַחֲזֹר וְלִקְרוֹתָהּ. ב״ח (ס״ה): ז (ו) קָרָאָהּ. אֲפִלּוּ בְּשִׁשִּׁיעָה. ט״ז (סק״ד): (ח) קָרָאָהּ. אֲפִלּוּ בְּאֹנֶס. ט״ז (שם): ז (ט) בְּעַרְבִית. וּמִבָּעֵי לֵיהּ לְאַקְדּוּמֵי חוֹבַת שַׁחֲרִית. מֵעַן אַבְרָהָם (סק״ח). עַיֵּן בְּסִפְרֵי מִשְׁנֶה לְמֶלֶךְ בְּפֶרֶק ג׳ מֵהִלְכוֹת תְּפִלָּה (ה״ט), שֶׁהִקְשָׁה שָׁם וְתֵימָא לִי שֶׁהָרֵי לְמוּד עֲרוּךְ הוּא בְּיָדֵינוּ (כו׳), ׳מְצִנְעִת לֹא יוּכַל לְתַקֵּן׳, זֶה שֶׁכְּשֵׁל קְרִיאַת שְׁמַע, וְעַיֵּן שָׁם, וְכַנִּזְכָּר לְהַקְשׁוֹת עַל הֵישׁ אוֹמְרִים דְּסִבְרָא לֵיהּ דֵּישׁ לוֹ תַּשְׁלוּמִין. וְאַחַר הַמְּחִילָה לֹא עַיִן רָפָה בְּסוּגְיָא תְּחִלַּת פֶּרֶק תְּפִלַּת הַשַּׁחַר (שם), דְּשָׁם מִסְקִינַן שֶׁכְּשֵׁל בְּמֵזִיד, וּקְרִיאַת שְׁמַע שְׁנָה לְתְפִלָּה מִדְּקָאָמַר זֶה שֶׁכְּשֵׁל קְרִיאַת שְׁמַע אוֹ תְּפִלָּה, וְעַל זֶה נִקְשֵׁנִי דִּכְשֵׁל בְּמֵזִיד, וְדוּ״ק. עַיֵּן יַד אַהֲרֹן (הגב״י), וְעַיֵּן בְּפְרִי חָדָשׁ:

א (פ) אוֹר. צָרִיךְ לְהַפְסִיק בֵּין יוֹצֵר וּבֵין אוֹר, כִּי הֵיכִי דְּלֹא יִשְׁתְּמַע יוֹצֵרוֹר. מִשְׁרָתִים וַאֲשֶׁר מִשְׁרָתָיו רָאשֵׁי חֲבוֹת מו״ם, וְהוּא שֵׁם אַהֲרוֹן מִשֵּׁם ע״ב, לָכֵן יֵשׁ לְרַקֵּד שֶׁלֹּא יִדָּלֵג וַא״ו שֶׁל וַאֲשֶׁר. כְּשֶׁאוֹמֵר יוֹצֵר אוֹר יְמַשְׁמֵשׁ בִּתְפִלָּה שֶׁל יָד. וּכְשֶׁאוֹמֵר וּבוֹרֵא חֹשֶׁךְ יְמַשְׁמֵשׁ בִּתְפִלָּה שֶׁל רֹאשׁ. מַעֲרִיצִים וּמְקַדְּשִׁים כֻּלָּם בְּמִ״ם, וְיֵשׁ גּוֹרְסִין בְּנוּ״ן. וְהָאוֹמְרִים בְּמִ״ם צְרִיכִים לְהַפְסִיק בֵּין מַמְלִיכִים לְאֵת שֵׁם הָאֵל הַמֻּלָּךְ. רְצוֹן קוֹנָיִם וְלֹא רְצוֹן קוֹנָם. לֶחֶם רַב סִימָן א׳, וְכֵן כָּתַב הָאֲרי״ז זַ״ל (משנת חסידים מסכת תפילת הבריאה פ״ב אות א) וְעוֹלַת תָּמִיד (סק״א) וְרֹב פּוֹסְקִים. וְיֵשׁ אוֹמְרִים רְצוֹן קוֹנָם, עַיֵּן עֶטֶרֶת זְקֵנִים. אֲהוּבִים בְּרוּרִים גִּבּוֹרִים רָאשֵׁי חֲבוֹת אש״ג, וְהוּא שֵׁם רִאשׁוֹן מִשֵּׁם מ״ב. עוֹשִׂים בְּאֵימָה

מִשְׁנָה בְּרוּרָה

וְקָרְיָנַן בֵּיהּ ׳וּבְקוּמְךָ׳, וּבְדִיעֲבַד הָעֲמִידוּהוּ עַל דִּין תּוֹרָה. א]וְדַוְקָא בְּאַקְרָאֵי בְּעָלְמָא (יג) דְּהַיְנוּ פַּעַם אַחַת בַּחֹדֶשׁ הוּא דְּיוֹצֵא בְּדִיעֲבַד, אֲבָל אִם הוּא רָגִיל לַעֲשׂוֹת כֵּן אָמְרוּ חֲכָמִים שֶׁאֲפִלּוּ בְּדִיעֲבַד לֹא יָצָא, וְצָרִיךְ לַחֲזֹר וְלִקְרוֹתָהּ. מִיהוּ אִם שָׁעַת הַדְּחַק הוּא, אֲפִלּוּ רָגִיל טוֹבָא שָׁרֵי, דְּמֵאי הָוֵי לֵיהּ לְמֵימַר: ה (כ) הַחַמָּה. וּמִקָּצָת אֲנָשִׁים יְשֵׁנִים בְּאוֹתוֹ הַזְּמַן, לָכֵן בְּשָׁעַת הַדְּחַק קָרְיָנַן בֵּיהּ גַּם כֵּן ׳וּבְשָׁכְבְּךָ׳, אֲבָל בְּלָאו הָכִי אֲפִלּוּ בְּדִיעֲבַד לֹא יָצָא: (כא) לֹא יִקְרָא. וְיֵשׁ חוֹלְקִין בָּזֶה. עַיֵּן אֵלִיָּה רַבָּה (סק״ט) וּבְכֶאוּר הַגְּרַ״א: (כב) שֵׁנִית. ב]אֲפִלּוּ (יד) אַחַר שֶׁיִּגִּיעַ הַזְּמַן דְּשִׁכִּיר אֶת חֲבֵרוֹ בְּרִחוּק אַרְבַּע אַמּוֹת: (כג) וְלַעֲשׂוֹתָהּ יוֹם. אֲלָא (טו) יַמְתִּין אוּלַי יִזְדַּמֵּן לוֹ לִקְרוֹתָהּ בְּזִמְנָהּ כְּהִלְכָתָהּ: ו (כד) קָרְאָהּ. אֲפִלּוּ (טז) בְּפְשִׁיטָה. וְנִרְאֶה פְּשׁוּט דְּמֵה שֶׁכָּתַב וְלֹא קָרְאָהּ לְאוֹ דַּוְקָא, דְּהוּא הַדִּין אֲפִלּוּ קָרָא אוֹתָהּ כֻּלָּהּ מִקֹּדֶם בְּזִמְנָהּ בְּלֹא בְּרָכוֹתֶיהָ, אֲלָא לְרִבּוּתָא נַקְטֵיהּ, דְּלֹא נַיְמָא כֵּיוָן דְּלֹא קָרָאהּ כְּלָל עַד עֵתָה גְּרוּעַ יוֹתֵר, וְכֵן כָּתַב בְּהָדָיָא בְּבֵית יוֹסֵף סוֹף סִימָן מ״ו (ד״ה ומ״ש כדראיתא), עַיֵּן שָׁם. וּבִתְשׁוּבַת מִשְׁכְּנוֹת יַעֲקֹב סִימָן (ע״ז) [פ׳] מְפַקְפֵּק בָּזֶה הֵיכָא דְּמַתְחִלָּה קָרָא אֶת כָּלָּה, עַיֵּן שָׁם: (כה) שָׁעָה רְבִיעִית. דִּבְרָכוֹת (ח) אֵינָם שַׁיְכִים לִקְרִיאַת שְׁמַע, דְּאַף עַל פִּי שֶׁנִּתְקְנוּ קֹדֶם קְרִיאַת שְׁמַע, מִכָּל מָקוֹם לְאוֹ בְּרָכַת קְרִיאַת שְׁמַע הִיא, שֶׁהֲרֵי אֵינוֹ מְבָרֵךְ אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לִקְרוֹת שְׁמַע, וַהֲרֵי הֵם כְּמוֹ תְּפִלָּה, וּלְפִיכָךְ דִּינָם כְּמוֹ תְּפִלַּת הַשַּׁחַר שֶׁהוּא רַק עַד שְׁלִישׁ הַיּוֹם: (כו) עָבְרָה שָׁעָה רְבִיעִית. אֲפִלּוּ (יח) נָאֳנַס, אֲפִלּוּ הָכִי מִכָּאן וְאֵילָךְ הִפְסִיד הַבְּרָכוֹת. וְאִם בֵּרַךְ (יט) הָוֵי בְּרָכָה לְבַטָּלָה. וְעַיֵּן בְּבָאוּר הֲלָכָה (ד״ה קוראה): (כז) קוֹרְאָהּ. עַיֵּן בְּלִבּוּשׁ שֶׁכָּתַב יָכוֹל לִקְרוֹתָהּ וְכוּ׳, וְהַכַּוָּנָה הוּא שֶׁטּוֹב שֶׁיְּקַרְאֶנָּה כְּדֵי שֶׁיְּקַבֵּל עָלָיו עֹל מַלְכוּת שָׁמַיִם, אֲבָל אֵינוֹ מְחֻיָּב, שֶׁאֵינוֹ מְקַיֵּם בָּזֶה הַמִּצְוָת עֲשֵׂה דְּקִרְיאַת שְׁמַע, וּכְמוֹ שֶׁהִסְכִּימוּ כָּל הָאַחֲרוֹנִים שֶׁאֵין נִמְשָׁךְ זְמַן קְרִיאַת שְׁמַע מִן הַתּוֹרָה רַק עַד שְׁלֹשׁ שָׁעוֹת וְכַנַּ״ל. וְדַע דְּמִכָּל מָקוֹם פָּרְשַׁת צִיצִית אוֹ שְׁאָרֵי פְּסוּקִים שֶׁהֵם מִזְּכִירַת יְצִיאַת מִצְרַיִם מְחֻיָּב מִן הַתּוֹרָה כָּל הַיּוֹם, דְּהָא מִן הַתּוֹרָה לֹא נִקְבַּע זְמַן לִזְכִירָתָהּ, וּכְמוֹ שֶׁכָּתַב הַשַּׁאֲגַת אֲרִיֵה סִימָן י׳ דְּעַד הָעֶרֶב הוּא זְמַן לִזְכִירַת יְצִיאַת מִצְרַיִם, עַיֵּן שָׁם: ז (כח) שֵׁישׁ לָהּ תַּשְׁלוּמִין. אֵין הַכַּוָּנָה שֶׁיֵּצֵא בָּזֶה יְדֵי קְרִיאַת שְׁמַע, מֵאַחַר שֶׁכְּבָר עָבַר זְמַנָּהּ וְאֵינוֹ אֶלָּא כְּקוֹרֵא בַּתּוֹרָה, רַק שֶׁלְּכַתְּחִלָּה צָרִיךְ לְהַשְׁלִימָהּ כְּמוֹ תְּפִלָּה, עַל כֵּן (כ) מִיבָּעֵי לֵיהּ לְאַקְדּוּמֵי חוֹבַת שַׁחֲרִית, וְתַכָּף אַחַר מַעֲרִיב יִקְרָא עוֹד שְׁמַע בְּשָׁכִיב זֶה הַפַּעַם שֶׁחִסֵּר אִם בְּשׁוֹגֵג חִסְּרָהּ, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר לְקַמָּן בְּסִימָן ק״ח (ס״א): (כט) וְיֵשׁ חוֹלְקִין. הַגְּרַ״א וְהַבְּרָכֵי יוֹסֵף (סק״ז) הִכְרִיעוּ כְּדֵעָה זוֹ:

ד (יג) בֵּ״ח (ס״ה) וְאֵלִיָּה רַבָּה (סק״ח) וּמָגֵן גִּבּוֹרִים (אלף המגן סק״ט) וּמְגַן אַבְרָהָם (סק״ח). ה (יד) פְּרִי מְגַדִּים (משב״ז סק״ג), כְּמוֹ דְּלֹא כְּמִנְחַת כֹּהֵן (מבוא השמש מאמר א פי״ד). וְעַיֵּן מָגֵן גִּבּוֹרִים (שם סי״ק יא): (טו) בֵּית יוֹסֵף (ד״ה ודע) וְלֹא (מז) טַ״ז (סק״ד) וּשְׁאָר מְגַדִּים (סי״ה) וְטַ״ז (סק״ד) וּפְרִי מְגַדִּים: (יז) רַשְׁבָּ״א (בתשובה ח״א סי׳ מז): (יח) רא״ש (פ״א סי׳ י) וְטוּר: (יט) בֵּ״ח (סק״ח): ז (כ) מָגֵן אַבְרָהָם (סק״ח):

לִיקוּטֵי דִּבְרֵי הָרַב: א] ובשו״ע הרב (ס״ה) לא חילק, וכתב: אם קראה מיד שעלה עמוד השחר אע״פ שלא היה אנוס יצא, שבדיעבד העמידוהו על דברי תורה בכל ענין. **ב]** ובשו״ע הרב (קו״א סק״א) מפקפק בזה.

Mishna Brura Menukad © Copyright Oz Vehadar - עוז והדר
Sacred Text - If printed do not throw away, requires genizah

מִלֵּב הָאֶפִּיקוֹרְסִים שֶׁאוֹמְרִים שֶׁמִּי שֶׁבָּרָא אוֹר לֹא בָּרָא חֹשֶׁךְ: **ב** [ג]אִם טָעָה וְאָמַר אֲשֶׁר בִּדְבָרוֹ מַעֲרִיב עֲרָבִים * וְנִזְכַּר (ב) מִיָּד וְאָמַר יוֹצֵר אוֹר, וְגַם סִיֵּם יוֹצֵר הַמְּאוֹרוֹת, יָצָא. אֲבָל אִם אָמַר בִּדְבָרוֹ מַעֲרִיב עֲרָבִים (ג) * וְלֹא אָמַר יוֹצֵר (נ) אוֹר, אוֹ לֹא סִיֵּם יוֹצֵר הַמְּאוֹרוֹת, לֹא יָצָא. וְאִם אָמַר יוֹצֵר אוֹר וּבוֹרֵא חֹשֶׁךְ אֲשֶׁר בִּדְבָרוֹ מַעֲרִיב עֲרָבִים, וְגַם סִיֵּם מַעֲרִיב עֲרָבִים, לֹא יָצָא. הַגָּה: (ד) וְהוּא הַדִּין אִם לֹא אָמַר תְּחִלָּה (ה) רַק יוֹצֵר אוֹר, * אִם (ו) סִיֵּם מַעֲרִיב עֲרָבִים (ז) לֹא יָצָא (דברי עצמו לפרש כן הטור והרא"ש (פ"א סי' יד)). אֲבָל אִם סִיֵּם יוֹצֵר הַמְּאוֹרוֹת, כֵּיוָן שֶׁפָּתַח יוֹצֵר אוֹר (ח) יָצָא, אַף עַל פִּי (ט) שֶׁהִפְסִיק בְּמַעֲרִיב עֲרָבִים: **ג** [ד]יֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁהַקְּדֻשָּׁה שֶׁבְּיוֹצֵר, יָחִיד אוֹמְרָהּ, לְפִי שֶׁאֵינָהּ אֶלָּא סִפּוּר דְּבָרִים. [ה]וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁיָּחִיד (י) מְדַלְּגָהּ, וְאֵינָהּ נֶאֱמֶרֶת אֶלָּא בְּצִבּוּר. [ו]וְיֵשׁ לָחוּשׁ לְדִבְרֵיהֶם וְלִזָּהֵר שֶׁיָּחִיד יֹאמְרֶנָּה בְּנִגּוּן וּטְעָמִים כְּקוֹרֵא בַּתּוֹרָה. הַגָּה: וּכְבָר (יא) פָּשַׁט הַמִּנְהָג כִּסְבָרָא רִאשׁוֹנָה, וְיָחִיד אוֹמֵר

ג שָׁם לְפֵרוּשׁ הָרֹא"שׁ (פ"א סי' יד). ד תַּלְמִידֵי רַבֵּנוּ יוֹנָה (יג. ד"ה ונקדשתי) בְּשֵׁם רַבָּנֵי צָרְפַת וּקְצָת הַגְּאוֹנִים וְרַבָּם רַבֵּנוּ יוֹנָה וְהָרֹא"שׁ (פ"ג סי' יח) וּתְשׁוּבַת הָרַמְבַּ"ם (מהדו' בלאו סי' שיג) וּבְאָרְחוֹת חַיִּים (דין קדושה מיושב אות א) שֶׁבְּנוֹ (של הרמב"ם) הֵעִיד עַל אָבִיו שֶׁחָזַר בּוֹ הֲלָכָה לְמַעֲשֶׂה. ה הָרַמְבַּ"ם פֶּרֶק ז' מֵהִלְכוֹת תְּפִלָּה (הי"ז) וְהָרַשְׁבָּ"א (בתשובה ח"א סי' ז) וְרַבֵּנוּ יְרוּחָם (נתיב ג ח"ג) וְהַמַּנְהִיג (דיני תפילה סי' לא) וְהָרַב נְטְרוֹנָאִי (הו"ד בהמנהיג שם) וְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר מוּרֵירוֹנָא (הו"ד בשבלי הלקט סי' יג) וְרַבִּי בָּרוּךְ (הו"ד שם) וְהַזֹּהַר (ח"ב קלב:). ו הָרַשְׁבָּ"א (שם סי' ריא) וּתְרוּמַת הַדֶּשֶׁן סִימָן ח' וּבְסֵפֶר הַפַּרְדֵּס שֶׁכֵּן נָהֲגוּ.

בְּאֵר הֵיטֵב

רָאשֵׁי תֵּבוֹת ע"ב. וְכָל הַמְכַוֵּן בְּשֵׁמוֹת אֵלּוּ אֵינוֹ נִזּוֹק כָּל אוֹתוֹ הַיּוֹם. עֲטֶרֶת זְקֵנִים. לָאֵל בָּרוּךְ נְעִימוֹת, הַלָּמֶ"ד בְּקָמַ"ץ. וְלַמֶּלֶךְ אֵל חַי, הַלָּמֶ"ד בְּפַתָּ"ח. וְהָאֲרִ"י ז"ל (שם אות ה) כָּתַב כֻּלָּם בְּקָמַ"ץ. עַיֵּן יַד אַהֲרֹן (הגה"ט): **ב** (נ) **אוֹר.** פֵּרוּשׁ אַף עַל פִּי שֶׁסִּיֵּם כְּדִינוֹ, כֵּיוָן שֶׁתְּחִלָּתוֹ וְאֶמְצָעוֹ שֶׁלֹּא כַּדִּין, לֹא יָצָא. וְכָתַב מָגֵן אַבְרָהָם (סק"א) וְנִרְאֶה לִי שֶׁאִם לֹא נִזְכַּר עַד שֶׁגָּמַר אַהֲבָה רַבָּה לֹא יַפְסִיק, אֶלָּא יֹאמַר יוֹצֵר אוֹר אַחַר שְׁמוֹנֶה עֶשְׂרֵה, דְּסֵדֶר בְּרָכוֹת אֵינוֹ מְעַכֵּב כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב סִימָן ס' (ס"ג):

מִשְׁנָה בְּרוּרָה

ב (ב) מִיָּד. [ג]דַּוְקָא מִיָּד דְּהַיְנוּ בְּתוֹךְ כְּדֵי דִּבּוּר, אֲבָל לְאַחַר כְּדֵי דִּבּוּר לֹא יָצָא, דְּלֹא קָאֵי הַבְּרָכָה שֶׁפָּתַח בָּרוּךְ אַתָּה ה' אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם עַל מַה שֶּׁחָזַר וְאָמַר יוֹצֵר אוֹר, כֵּיוָן שֶׁלֹּא אֲמָרוֹ מִיָּד, וּמַה שֶּׁכָּתַב אַחַר כָּךְ וְלֹא אָמַר יוֹצֵר אוֹר, הוּא הַדִּין אִם אֲמָרוֹ וְלֹא מִיָּד, כֵּן כָּתַב הַפְּרִי מְגָדִים (מש"ז סק"א) בְּשֵׁם הַבַּ"ח (ס"א), וְהַפְּרִישָׁה (סק"ג). אֲבָל בְּדֶרֶךְ הַחַיִּים (דיני ק"ש ס"י) פּוֹסֵק, דַּאֲפִלּוּ אִם לֹא נִזְכַּר עַד קָרוֹב לְסוֹף הַבְּרָכָה, מִכָּל מָקוֹם כֵּיוָן שֶׁלֹּא גָּמַר אוֹתָהּ אֵין צָרִיךְ לְהַתְחִיל מֵרֹאשׁ בִּרְכַּת יוֹצֵר אוֹר מֵחָדָשׁ, רַק יֹאמַר יוֹצֵר אוֹר וּבוֹרֵא חֹשֶׁךְ וְכוּ' עַד סוֹף בִּרְכַּת יוֹצֵר הַמְּאוֹרוֹת וְיוֹצֵא בָּזֶה, וְכֵן יֵשׁ לִנְהֹג לְמַעֲשֶׂה כְּמוֹ שֶׁכָּתַבְנוּ בְּבֵאוּר הֲלָכָה (ד"ה ונזכר): **(ג) וְלֹא אָמַר וְכוּ'.** פֵּרוּשׁ אַף עַל פִּי שֶׁסִּיֵּם בָּרוּךְ אַתָּה ה' יוֹצֵר הַמְּאוֹרוֹת, כֵּיוָן שֶׁתְּחִלָּתוֹ וְאֶמְצָעוֹ שֶׁלֹּא כַּדִּין לֹא יָצָא, וְצָרִיךְ לַחֲזֹר לְרֹאשׁ בָּרוּךְ אַתָּה ה' אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם כַּסֵּדֶר עַד אַחַר יוֹצֵר הַמְּאוֹרוֹת. וְעַיֵּן בְּבֵאוּר הֲלָכָה (ד"ה ולא אמר): **(ד) וְהוּא הַדִּין.** כְּלֵי עָלְמָא סוֹבְרִים כֵּן כַּמְבֹאָר בְּבֵית יוֹסֵף (ד"ה ואם טעה ואמר), דְּהַחֲתִימָה בְּוַדַּאי צְרִיכָה לִהְיוֹת כַּדִּין, וּמַה דְּנָקַט הַשֻּׁלְחָן עָרוּךְ מִתְּחִלָּה אוֹ לֹא סִיֵּם יוֹצֵר הַמְּאוֹרוֹת, אֵין כַּוָּנָתוֹ דַּוְקָא בְּאֹפֶן שֶׁטָּעָה וְאָמַר מִתְּחִלָּה אֲשֶׁר בִּדְבָרוֹ מַעֲרִיב עֲרָבִים, רַק נַקְטֵיהּ לְסִיּוּמָא מִלְּתָא דְּרֵישָׁא. וְגַם מַה דְּנָקַט וְאִם אָמַר יוֹצֵר אוֹר וּבוֹרֵא חֹשֶׁךְ אֲשֶׁר בִּדְבָרוֹ מַעֲרִיב עֲרָבִים וְכוּ', הוּא מִשּׁוּם דִּרְצָה לְסַיֵּם בְּסֵיפָא דְּאִם סִיֵּם יוֹצֵר הַמְּאוֹרוֹת יָצָא אַף עַל פִּי שֶׁהִפְסִיק בְּמַעֲרִיב עֲרָבִים, כַּמְבֹאָר בְּבֵית יוֹסֵף (שם): **(ה) רַק יוֹצֵר אוֹר.** פֵּרוּשׁ וְכָל נֹסַח שֶׁל הַבְּרָכָה, לְבַד שֶׁטָּעָה בְּהַחֲתִימָה, אַף עַל פִּי כֵן לֹא יָצָא, דְּהָא לֹא בֵּרַךְ בְּהַחֲתִימָה עַל הָאוֹר הַמַּתְחִיל לְהָאִיר בְּיוֹם זֶה: **(ו) סִיֵּם מַעֲרִיב עֲרָבִים.** וְאִם (א) תּוֹךְ כְּדֵי דִּבּוּר נִזְכַּר וְאָמַר יוֹצֵר הַמְּאוֹרוֹת יָצָא, אֲבָל אִם שָׁהָה אַחַר שֶׁאָמַר הַמַּעֲרִיב עֲרָבִים כְּדֵי דִּבּוּר לֹא יָצָא, אַף שֶׁאָמַר יוֹצֵר הַמְּאוֹרוֹת לְאַחַר כְּדֵי דִּבּוּר, וְיֹאמַר עוֹד הַפַּעַם מִבִּרְכַּת יוֹצֵר אוֹר מִתְּחִלָּתָהּ: **(ז) לֹא יָצָא.** [ג]וְאִם טָעָה וְלֹא נִזְכַּר עַד שֶׁהִתְחִיל אַהֲבָה רַבָּה, (נ) לֹא יַפְסִיק בֵּינְתַיִם, רַק יְסַיֵּם כַּסֵּדֶר בִּרְכַּת אַהֲבָה רַבָּה, [ד]וְאַחַר כָּךְ יֹאמַר יוֹצֵר אוֹר קֹדֶם קְרִיאַת שְׁמַע: **(ח) יָצָא.** תַּמְצִית זֶה הַסָּעִיף הוּא: דִּשְׁנֵי דְּבָרִים יֵשׁ בְּבִרְכַּת יוֹצֵר אוֹר דְּשַׁחֲרִית לְעִכּוּבָא, א' פְּתִיחַת הַבְּרָכָה אוֹ אֶמְצָעִיתָהּ צְרִיכָה לִהְיוֹת כַּדִּין, ב' חֲתִימַת הַבְּרָכָה. וְדַע דְּהוּא הַדִּין בְּבִרְכַּת מַעֲרִיב עֲרָבִים דְּעַרְבִית, כַּמְבֹאָר בִּבְרָכוֹת י"ב עַמּוּד א', עַיֵּן שָׁם: **(ט) שֶׁהִפְסִיק בְּמַעֲרִיב עֲרָבִים.** (ג) תּוֹךְ כְּדֵי דִּבּוּר שֶׁל פְּתִיחַת יוֹצֵר אוֹר, וְאָמַר כָּל הַנֹּסַח דְּעַרְבִית לְבַד הַחֲתִימָה, אַף עַל פִּי כֵן לֹא אָמְרִינַן שֶׁנֶּעֱקַר עַל יְדֵי זֶה הַתֵּבוֹת הָרִאשׁוֹנוֹת שֶׁל יוֹצֵר אוֹר: **ג (י) מְדַלְּגָהּ.** רַק (ד) יֹאמַר וְאוֹמְרִים בְּיִרְאָה קָדוֹשׁ וְהָאוֹפַנִּים וְכוּ' וְאוֹמְרִים בָּרוּךְ. כָּתַב בִּפְרִי חָדָשׁ אֲפִלּוּ אִם הָיָה (יָכֹל) [יָחִיד] מִתְפַּלֵּל לְבַדּוֹ בִּשְׁבִיל שֶׁאֵחַר לָבוֹא, כֵּיוָן דְּאִיכָּא צִבּוּר אוֹמְרָם אֲפִלּוּ בְּלַחַשׁ לִכְלֵי עָלְמָא: **(יא) פָּשַׁט הַמִּנְהָג וְכוּ'.** וּבְבֵאוּר הַגְּרָ"א הִסְכִּים לַהֲלָכָה לַדֵּעָה

בֵּאוּר הֲלָכָה

כְּדַעַת הָרַמְבַּ"ם (פ"א הי"ג) שֶׁלֹּא נָתַן קֶבַע לִבְרָכוֹת, כְּבָר פָּסְקוּ רֹב הָאַחֲרוֹנִים וּכְמְעַט כֻּלָּן כְּדַעַת הָרֹא"שׁ (פ"א סי' י) וְהַטּוּר וְהַשֻּׁלְחָן עָרוּךְ. **וְעַיֵּן בִּתְשׁוּבַת מִשְׁכְּנוֹת יַעֲקֹב** בְּסִימָן (ע"ז) [פ'] **שֶׁדַּעְתּוֹ נוֹטָה לְהַכְרִיעַ בְּדִיעֲבַד עַד חֲצוֹת, כְּמוֹ גַּבֵּי תְּפִלָּה** דְּקַיְמָא לָן לְקַמָּן בְּסִימָן פ"ט (ס"א) שֶׁאִם עָבַר הַזְּמַן תְּפִלָּה אַף עַל פִּי כֵן מִתְפַּלֵּל עַד חֲצוֹת, עַיֵּן שָׁם. [א]**וְאֶפְשָׁר שֶׁיֵּשׁ לִסְמֹךְ עַל זֶה לְעִנְיַן אִם הָיָה לוֹ אֹנֶס שֶׁלֹּא הָיָה יָכוֹל לִקְרוֹת הַבְּרָכוֹת עַד אַרְבַּע שָׁעוֹת**, כִּי מָצָאתִי בְּסֵפֶר מַהֲרִי"ל הִלְכוֹת תְּפִלָּה שֶׁכָּתַב בְּשֵׁם מַהֲרַ"שׁ שֶׁהַמִּנְהָג לְהָקֵל בְּנֶאֱנָס שֶׁלֹּא לְהַפְסִיד הַבְּרָכוֹת:

ב * וְנִזְכַּר מִיָּד. עַיֵּן בְּמִשְׁנָה בְּרוּרָה (סק"ב) הַדִּין שֶׁכָּתַב הַפְּרִי מְגָדִים בְּשֵׁם הַבַּ"ח וְהַפְּרִישָׁה וְטַעְמוֹ בָּזֶה. וּבֶאֱמֶת דְּבָרָיו אֵינָם מוּבָנִים, דְּהָא הָוֵי יוֹתֵר מִכְּדֵי דִּבּוּר, וְאַף אִם נֹאמַר דְּכַוָּנָתוֹ דִּמְצָרְפִין תֵּבַת יוֹצֵר אוֹר לְתֵבַת אֲשֶׁר בִּדְבָרוֹ וַהֲוֵי כְּאִלּוּ אָמַר אֲשֶׁר בִּדְבָרוֹ יוֹצֵר אוֹר, אַף עַל פִּי כֵן דְּבָרָיו צְרִיכִין עִיּוּן גָּדוֹל, דְּלֹא שַׁיָּךְ סְבָרָתוֹ כִּי אִם לְפִי הַסַּלְקָא דַּעְתָּךְ דִּגְמָרָא (יב.) דְּרָצָה לִפְשֹׁט הָאִבַּעְיָא [וּכְגִרְסַת הָרֹא"שׁ (פ"א סי' יד) וּפֵרוּשׁוֹ עַיֵּן שָׁם], אִם נָקַט כָּסָא דְּשִׁיכְרָא בִּידֵיהּ וְקָסָבַר דְּחַמְרָא הוּא, וּפָתַח בָּרוּךְ אַתָּה ה' אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם בּוֹרֵא פְּרִי הַגָּפֶן וְנִזְכַּר וְסִיֵּם שֶׁהַכֹּל נִהְיָה בִּדְבָרוֹ אִם יוֹצֵא בָּזֶה, מִי מְצָרְפִינַן תֵּבַת שֶׁהַכֹּל נִהְיָה בִּדְבָרוֹ לְהַשֵּׁם וּמַלְכוּת שֶׁאָמַר תְּחִלָּה, מִבָּרַיְתָא שֶׁאוֹמֶרֶת דְּאִם פָּתַח בְּשַׁחֲרִית בְּמַעֲרִיב עֲרָבִים וְסִיֵּם בְּיוֹצֵר אוֹר [הַיְנוּ שֶׁאָמַר בָּרוּךְ אַתָּה ה' אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר בִּדְבָרוֹ מַעֲרִיב עֲרָבִים יוֹצֵר אוֹר וּבוֹרֵא חֹשֶׁךְ וכו' עַד סוֹף בִּרְכַּת יוֹצֵר הַמְּאוֹרוֹת] דְּיוֹצֵא בָּזֶה, אַלְמָא דִּמְצָרְפִינַן אֲמִירָתוֹ שֶׁאָמַר יוֹצֵר אוֹר לְהַשֵּׁם וּמַלְכוּת שֶׁאָמַר מִתְּחִלָּה וְלֹא חָיְישִׁינַן לְמַה שֶּׁאָמַר בֵּינְתַיִם אֲשֶׁר בִּדְבָרוֹ מַעֲרִיב עֲרָבִים שֶׁהֵם תֵּבוֹת שֶׁאֵינָם לְעִנְיָנָא, הָתָם הוּא דְּשַׁיָּךְ סְבָרַת הַבַּ"ח, דְּהַבָּרַיְתָא אָיְירֵי דַּוְקָא תּוֹךְ כְּדֵי דִּבּוּר, דְּאִי לָאו הָכִי בְּוַדַּאי לֹא אָמְרִינַן צֵרוּף וּכְמוֹ שֶׁפָּסַק הַשֻּׁלְחָן עָרוּךְ לְקַמָּן בְּסִימָן ר"ט סָעִיף ב', אֲבָל לְפִי מַה דְּדָחֵי הַגְּמָרָא הָאִבַּעְיָא וְסָבַר דִּבְעָלְמָא לֹא אָמְרִינַן צֵרוּף וְשָׁם כֵּיוָן דְּאָמַר רַבָּה בַּר עוּלָּא כְּדֵי לְהַזְכִּיר מִדַּת יוֹם בַּלַּיְלָה וּמִדַּת לַיְלָה בַּיּוֹם כִּי קָאָמַר בְּרָכָה וּמַלְכוּת מֵעִיקָּרָא אַתַּרְוַיְיהוּ קָאָמַר, מַה צָּרִיךְ לִכְדֵי דִּבּוּר. וְאֵין לִדְחוֹת דְּבָרֵינוּ דְּמִכֵּיוָן דְּבֶאֱמֶת פָּסְקִינַן הָאִבַּעְיָא לְקוּלָּא וּכְמוֹ שֶׁכָּתַב הָרִי"ף (ו.), אִם כֵּן סְבָרַת הַבָּרַיְתָא כִּפְשָׁטָא מִטַּעַם צֵרוּף וְלֹא אָמְרִינַן תּוּ הַסְּבָרָא דְּמֵעִיקָּרָא אַתַּרְוַיְיהוּ קָאָמַר, דְּזֶה אֵינוֹ, דְּטַעְמוֹ שֶׁל הָרִי"ף הוּא דְּמִכֵּיוָן דְּלֹא נִפְשְׁטָה הָאִבַּעְיָא אָזְלִינַן לְקוּלָּא בְּעִנְיַן דְּרַבָּנָן, וְאִם כֵּן מֵהֵיכִי תֵּיתֵי לָן לְהַחְמִיר בְּעִנְיָנֵנוּ, אַדְּרַבָּה זִיל לְאִידָךְ גִּיסָא. גַּם בְּבֵית יוֹסֵף (ד"ה ואם טעה ואמר) מַשְׁמַע דְּיָצָא אֲפִלּוּ לֹא נִזְכַּר מִיָּד, גַּם מִלִּישָׁנָא דְּשֻׁלְחָן עָרוּךְ שֶׁכָּתַב אַחַר כָּךְ וְלֹא אָמַר יוֹצֵר אוֹר לֹא מַשְׁמַע כְּהַבַּ"ח, דִּלְדִידֵיהּ הֲוָה לֵיהּ לְאַשְׁמוּעִינַן יוֹתֵר רְבוּתָא דַּאֲפִלּוּ אֲמָרוֹ וְלֹא מִיָּד. וְתֵרוּץ הַפְּרִי מְגָדִים בָּזֶה הוּא דּוֹחַק. וּמַה שֶּׁנָּקַט הַשֻּׁלְחָן עָרוּךְ וְנִזְכַּר מִיָּד, הָאֱמֶת יוֹרֶה דַּרְכּוֹ דְּהוּא מִשּׁוּם אוֹרְחָא דְּמִלְּתָא, כְּמוֹ שֶׁכָּתַב בְּעַצְמוֹ בְּבֵית יוֹסֵף (שם), וּבִפְרָט דְּיֵשׁ כַּמָּה דֵּעוֹת מֵהָרִאשׁוֹנִים דַּאֲפִלּוּ לֹא אָמַר כְּלָל יוֹצֵר אוֹר רַק שֶׁסִּיֵּם יוֹצֵר הַמְּאוֹרוֹת יָצָא, כְּמוֹ שֶׁכָּתַבְנוּ לְקַמָּן (ד"ה ולא אמר), עַל כָּל פָּנִים בְּוַדַּאי יֵשׁ לְצָרֵף דַּעְתָּם לְהָקֵל לְעִנְיַן אִם לֹא אָמַר יוֹצֵר אוֹר מִיָּד, וּכְמוֹ שֶׁכָּתַבְנוּ בְּמִשְׁנָה בְּרוּרָה סָעִיף קָטָן ב' בְּשֵׁם הַדֶּרֶךְ הַחַיִּים:

*** וְלֹא אָמַר יוֹצֵר אוֹר. עַיֵּן בְּמִשְׁנָה בְּרוּרָה** (סק"ג). וְהִנֵּה כָּל זֶה לְדַעַת הַשֻּׁלְחָן עָרוּךְ וְכָל הַפּוֹסְקִים הָאַחֲרוֹנִים [לְבַד הַפְּרִי חָדָשׁ שֶׁיֵּשׁ לוֹ שִׁיטָה אַחֶרֶת בְּכָל זֶה] דְּתַרְוַיְיהוּ בָּעִינַן שֶׁיִּהְיוּ כַּדִּין, א' פְּתִיחַת הַבְּרָכָה אוֹ אֶמְצָעִיתָהּ, ב' חֲתִימַת הַבְּרָכָה, [ה]**וְהַגְּרָ"א בְּבֵאוּרוֹ הִשִּׂיג עַל פְּסַק הַשֻּׁלְחָן עָרוּךְ** בְּכַמָּה רְאָיוֹת, **וּפָסַק לְעִקָּר כְּדַעַת הָרַשְׁבָּ"א** (ד"ה והראב"ד) **הַמּוּבָא בְּבֵית יוֹסֵף** (שם), **דְּתָלוּי רַק בַּחֲתִימַת הַבְּרָכָה לְבַד, שֶׁאִם חָתַם כַּדִּין יָצָא. גַּם בְּמִלְחֲמוֹת לְהָרַמְבַּ"ן** (ו: ד"ה אמר הכותב כבוד) **מְבֹאָר לְגִרְסָתוֹ כְּדַעַת הָרַשְׁבָּ"א** דְּאִם סִיֵּם יוֹצֵר הַמְּאוֹרוֹת אַף שֶׁלֹּא אָמַר בַּתְּחִלָּה רַק מַעֲרִיב עֲרָבִים, אַף עַל פִּי כֵן יָצָא:

*** אִם סִיֵּם מַעֲרִיב עֲרָבִים וְכוּ'.** עַיֵּן בְּמִשְׁנָה בְּרוּרָה סָעִיף קָטָן ו'. (דְּדַעַת) [וְדַעַת] הַבַּ"ח דְּלֹא יוֹעִיל אַף אִם יְסַיֵּם תֵּכֶף יוֹצֵר הַמְּאוֹרוֹת. וְהוּא לְפֶלֶא, דְּלֹא גָּרַע דָּבָר זֶה מִמִּי שֶׁאוֹחֵז כּוֹס שֶׁל שֵׁכָר בְּיָדוֹ וְסָבַר שֶׁהוּא יַיִן וּבֵרַךְ בּוֹרֵא פְּרִי הַגָּפֶן וְתוֹךְ כְּדֵי דִּבּוּר נִזְכַּר וְסִיֵּם שֶׁהַכֹּל נִהְיָה בִּדְבָרוֹ, דִּמְבֹאָר לְקַמָּן בְּסִימָן ר"ט סָעִיף ב' דְּיוֹצֵא, וְאַף שֶׁרָאִיתִי בְּאֵיזֶה אַחֲרוֹן שֶׁדָּחָה קְצָת רְאָיָה זוֹ, לֹא נְהִירִין דְּבָרָיו. וְכֵן מְבֹאָר לְהֶדְיָא בְּתַלְמִידֵי רַבֵּנוּ יוֹנָה בִּבְרָכוֹת שָׁם בְּסוֹף הָעִנְיָן (ו. ד"ה אע"פ) דְּיוֹצֵא וְלֹא חָיְישִׁינַן לְהַפְסָקָה שֶׁל מַעֲרִיב עֲרָבִים, עַיֵּן שָׁם:

שַׁעַר הַצִּיּוּן

ב (א) דֶּרֶךְ הַחַיִּים (דיני ק"ש ס"ב) וּפְרִישָׁה (סק"ג), דְּלֹא כְּבַ"ח (ס"א) שֶׁמַּחְמִיר בְּכָל עִנְיָן וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב בְּבֵאוּר הֲלָכָה (ד"ה אם סיים): (ב) דֶּרֶךְ הַחַיִּים (שם ס"ג) בְּשֵׁם הָרַשְׁבָּ"א (יא. ד"ה והא דגרסי', עיי"ש), דְּלֹא כְּמָגֵן אַבְרָהָם (סק"א), עַיֵּן שָׁם: (ג) פְּרִי מְגָדִים (מש"ז סק"א): **ג** (ד) מָגֵן אַבְרָהָם (סק"ג):

לִיקוּטֵי דִבְרֵי הָרַב: א] וּבשו"ע הרב (ס"י) לא חילק בין היה לו אונס ללא היה לו אונס. **ב]** וּבשו"ע הרב (ס"א) כתב: ואם טעה וכו' ונזכר 'מיד' ואמר וכו' יצא, אבל אם אמר וכו' ולא אמר (מיד) יוצר אור וכו' לא יצא. עכ"ל. ולפי המוסגר שגורס תיבת 'מיד', מבואר דס"ל להשו"ע הרב כהב"ח והפרישה, דדוקא מיד אפשר לתקן. **המשך בסוף הספר**

Mishna Brura Menukad © Copyright Oz Vehadar - עוז והדר
Sacred Text - If printed do not throw away, requires genizah